

2.5. Paranda **jämedalt trükitud sõnades** väike algustäht suureks, kus vaja. **Tõmba vale algustäht maha ja kirjuta selle kohale õige.** 6 punkti

2008. aasta näärikuu alguses avas Tallinnas **pikk tänav** 73 külastajatele ukсед lastekirjanduse teabekeskuse uus maja. Ajalooline hoone **vanalinnas** on restaureeritud vastavalt **muinsuskaitse** nõuetele. Seal hakkavad laupäeviti Piret Pääri juhtimisel toimuma **muinasjutuhommikud**. Keskuse põhiline ülesanne on koguda ja säilitada **eesti** keeles ilmunud lastekirjandust ja lasteraamatute illustratsioone. Majas asub ka **eesti** esimene lasteraamatumuuseum, mida töötajad nimetavad varakambriks ning kus lastekirjanduse uurijad saavad töötada.

1992. aastast korraldab keskus **nukitsa konkurssi**, kus lapsed hindavad viimasel kahel aastal ilmunud lasteraamatuid. VIII konkursi võitjad olid Andrus Kivirähk ja Anni Mäger raamatuga "**limpa ja mereröövlid**". Harilikult antakse auhind kätte **rahvusvahelisel lasteraamatupäeval** ning tavaliselt kajastab seda ka „**aktuaalne kaamera**“. Koostöös kirjastusega **tänapäev** ja ajakirjaga **hea laps** korraldab keskus algupäraste lastejuttude võistlust.

Täidab
hindaja

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

Punkte kokku:

RIIKLIK EKSAMI- JA KVALIFIKATSIOONIKESKUS

Punkte

Eksamihinne

Aastahinne

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM EESTI KEEL JA KIRJANDUS

5. JUUNI 2010

Õpilase ees- ja perekonnanimi: _____

Kool: _____

Maakond/linn: _____

Isikukood: | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |

MEELESPEA

1. Mõttele rahulikult, aega on 3 tundi (180 minutit).
2. Töö kirjutamist alusta tiitellehe täitmisega.
3. Eksamitöö ülesannete lahendamise järjekord vali ise.
4. Enne vastamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
5. Kirjuta vastused selleks ette nähtud kohtadele.
6. Eksamitöö kirjuta sinise või musta tindi või pastaga.
7. Kirjuta vastused loetavalt ja üheselt mõistetavalt.
8. Paranduste tegemisel ei ole lubatud vastust üle kirjutada ega kasutada korrektuuripliatsit või -linti.

1. osa. LUGEMINE

Esimene osa koosneb kahest ülesandest, mille eest kokku on võimalik saada 30 punkti. Ülesannete lahendamiseks on aega ~50 minutit.

1.1. Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. 18 punkti

Talumees ja kratt

Wimberg

Mul toredat on rääkida nüüd sellest muinasjuttu, et ihkas keegi talumees kord rikkaks saada ruttu.

Kõik see, mis muidu oleks tulnud aasta raske tööga, käes talumehel oli kõigest ühe päeva-ööga.

*

Üks viis on hoolsalt töötada ja teenida nii raha, kuid puhtast laiskusest ta mattis selle mõtte maha.

Kuid külarahvas, nähes mehe varanduselasu, ei andnud uudistamisega talle enam asu,

Ta võimalikult kergelt saadud jõukust taga jahtis ja enesele valmistada kratti selleks tahtis.

käis aia taga piilumas, et saada asjast aimu. Ja palju levis kuulujutte, vahel lausa laimu.

Eks teadupärast kratt on see, kes kokku veab ja kannab kõik hea ja parema, mis ainult liigutada annab.

Mees ise ennast ootamatult tabas raskelt ohkelt – sest raha oli kokku kantud juba liiga rohkelt!

Nii otsustanud, hakkas kohe talumees siis pihta – tõi saunalava alt kolm rootsuks pekstud vana vihta.

Kui nägi tema silm ka lõpuks muud kui kulla sära, siis märkas, et ei mahu enam oma koju ära!

Need sidus luuavarre külge – sündis krati keha. Jäi enne kiiret rikastumist veel kaks asja teha.

Kui kratt teeb tühjaks pangakeldrid, see ka pole nali, see sama on mis pangarööv – ja karistus on vali.

Kätt ärevus tal väristas, ei suutnud leida püsi – sai õrnalt asetatud krati hingeks hõõguv süsi.

Kratt peatada on tarvis enne, kui ta seda jõuab! Kuid vanapagan siis ka kohe tuleb, hinge nõuab ...

Ja lõpuks, ettevalmistuste olles seljataga, kus ristuvad kolm teed, ta kohtus vanapaganaga.

Mis teha? Mees nüüd lonkis ringi, tuju sant ja niru – jah, aga mida muud kui enda kasuahnust kiru!

Seal lepingule loovutada tuli verd kolm tilka – ja nüüd sa mine koju, kas või kullasäras kilka!

Siis koitis päästev mõte, kuidas süüa seda suppi, ta krati saatis keerutama liivast köiejuppi ...

Kui mees läks koju, kratt siis juba näitas oma väge, tolm kannul tuiskamas, ta kokku tassis rahamäge.

Sest juhul kui ei täida käsku – see on sama hästi teada – hing alles jääb, kuid kratil tuleb lahkuma end seada.

Ei jõudnud öelda ah, ei oh – nii kiirelt ringi rabas, võis küla kohal näha teda, tulejuga sabas.

Nii pääses mees, kuid meie teame: sattuda võib lõksu, kui hoolikalt ei vali ratsarikkakssaamiskoost.

Tõmba õigele vastusele joon alla. Ainult üks variant on õige.

1. Talumees tahtis endale krati valmistada, sest

- ta ei soovinud kuulda enda kohta kuulujutte ja laimu;
- kratt suutis teha aastase talutöö ühe päeva-ööga;
- ta oli laisk ja tahtis ruttu palju raha saada;
- ta tahtis vanapaganalt kulda saada.

Täidab
hindaja

2p

2. Külarahvas sai kratist teada, sest

- majja oli kogunenud nii palju vara, et see hakkas juba uksest ja aknast välja voolama;
- talumees kiitles, et on tänu kratile teeninud ühe päeva ja ööga terve varanduse;
- kratt kandis liiga kiiresti ja ohtralt vara kokku, nii et peremees ei mahtunud koju;
- märkas talumehe kiiret rikastumist ning käis aia taga piilumas.

2p

2.4. Asenda sulgudes olev võõrsõna õige omasõnaga. Sõnad vali ülesande lõpus pakutud variantide hulgast, ära mõtle neid ise välja. Ole tähelepanelik, ära tee sõnade ümberkirjutamisel õigekirjavigu. 6 punkti

Täidab
hindaja

1. Paljud (**abituriendid**) _____ on noorematele eeskujuks.

0,5p

2. Klient nõudis arhitektilt maja (**detailseid**) _____ plaane.

0,5p

3. Poleks uskunud, et uus gripiravim nii (**efektiivselt**) _____ mõjub.

0,5p

4. Keskkonnateadlaste hinnangul on kliimasoojenemine (**globaalne**) _____

0,5p

_____ probleem.

5. Näitleja esitas oma osa (**monotoonselt**) _____ .

0,5p

6. Etlejad, kuhu teie (**emotsioonid**) _____ jäävad!

0,5p

7. Kas kunsti hinnates saab (**objektiivseks**) _____ jääda?

0,5p

8. Juhan Viiding kasutas luuletajana (**pseudonüümi**) _____ Jüri Üdi.

0,5p

9. Loodust saab hoida, kui vahetada maastur (**ökonomsema**) _____

0,5p

auto vastu.

10. Mehed istusid pika (**arhailise**) _____ laua taga.

0,5p

11. Kalle ja Malle (**diskuteerisid**) _____ nähtud filmi üle.

0,5p

12. Politseinik pöördus (**potentsiaalsete**) _____ vabatahtlike poole.

0,5p

Punkte kokku:

1. **abituriendid** – kooli lõpetanud, keskkoolilõpetajad, esmakursuslased

2. **detailseid** – üldisi, suurendatud, üksikasjalikke

3. **efektiivselt** – eriliselt, tõhusalt, kiiresti

4. **globaalne** – ülimalt liialdatud, kogu Maad hõlmav, maismaad puudutav

5. **monotoonselt** – ühetooniliselt, kurvameelselt, vaikselt

6. **emotsioonid** – näoilmed, tundmused, pilgud

7. **objektiivseks** – ükskõikseks, omapäraseks, erapooletuks

8. **pseudonüümi** – sõbra nime, varjunime, hüüdnime

9. **ökonomsema** – kiirema, väiksema, säästlikuma

10. **arhailise** – vanaaegse, pähklipuust, kulunud

11. **diskuteerisid** – leppisid kokku, vahetasid mõtteid, mõistatasid

12. **potentsiaalsete** – võimalike, võimekate, täiuslike

2.2. Tõmba vale variant **selgelt** maha. 10 punkti

1. Kirjutama(**t, tt**)a seadused ütlevad, kuidas käituda lähedaste ja võõrastega.
2. Perekonna **mater(i, j)aalne** olukord oli raske: tuli oodata, millal isale **avan(s, ss)i** makstakse.
3. Näitering ootab **är(g, k)sa** vaimuga noori, kellele **tõr(g, k)es** draamatekst **hõl(b, p)sasti** meelde jääb.
4. Poiss hiilis **var(g, k)si** üle raudtee, teda ei sundinud peatuma isegi **möödakä(i,ij)a** hüüe.
5. Naine balansseeris **kõ(i, j)el ba(l, ll)eriinile** omase **(g, k)raatsilisusega**, pannes pealtvaatajad **a(h, hh)etama**.
6. **Se(g, k)retär** kummardas **monar(h, hh)i** ees.
7. Poes ahvatlesid **ost(j, ij)aid** värsked **apels(i, ii)nid** ja **mandar(i, ii)nid**.
8. **Režiss(õ, öö)r** luges **bro(š, ž)üüri** tagakaanelt, et tegu on järjekordse **õpilasalmana(h, hh)iga**.

2.3. Pane puuduvad kirjavahemärgid. 8 punkti

1. Auto keeras Privet Drive'i lõpus paremale selle aknad löid oranži loojuva päikese kiirtes korraks hõõguma onu Vernon lisas gaasi ning siis oligi auto kadunud.
2. Harry jooksis akna juurde just parajal ajal et näha kuidas Dursleyde auto sissesõiduteelt välja keeras ja tänavat mööda minema sõitis.
3. Jõudnud alla paigutas Harry trepialamile kogu kaasasoleva kraami puuri luua ja seljakoti.
4. Kunagi ammu kui ta oli jäetud üksi ja Dursleyd olid läinud välja lõbutsema olid üksindustunnid kujutanud endast haruldast lõbu.
5. Kas sa ei taha sellele majale viimast pilku heita küsis ta Hedwigilt kes mossitas ikka veel.
6. Harry vaatas ritta laotud kingi ja vihmavarje ning talle meenus kuidas ta ärkas igal hommikul vaadates trepialust mida tihtipeale kaunistas paar ämblikku.
7. Kui Harry oli tagaukse lahti tõmmanud sööstis ta teiste sekka haaras Hermione oma embusse võttis vastu tervitusi Ronilt ja Hagridilt.
8. Hagrid küsis Kas kõik on kombes Harry?

Täidab
hindaja

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

Punkte kokku:

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

Punkte kokku:

3. Külaelanikke on kujutatud

- a) uudishimulikena, töökatenä, rahmeldajatena;
- b) uudishimulikena, kadedatena, kuulujuttude ja laimu levitajatena;
- c) uudishimulikena, ahnetena, laiskadena;
- d) töökatenä, kuulujuttude ja laimu levitajatena.

4. Mehele tegi muret see, et

- a) kratile pole enam tööd anda;
- b) kratt käis mitu korda pankä röövimas;
- c) vanapagan tuleb ta hinge järele, kui raha ei saa;
- d) krati peatamise eest tuleb vanapagan ta hinge nõudma.

5. Vanapaganaga sõlmitud leping on võimalik tühistada, kui

- a) panna kratt tegema midagi sellist, millega on raske hakkama saada;
- b) öelda vanapaganale, et kratt on surnud;
- c) panna kratt tegema midagi sellist, millega ta hakkama ei saa;
- d) panna kratt sööma oma suppi ja keerutama köiejuppi.

6. Krati valmistamiseks vajalikud esemed on

- a) kolm vana vihta, luuavars, kolm tilka verd;
- b) kolm kasutamata vihta, luud, süsi;
- c) kolm vana vihta, luuavars, hõõguv süsi;
- d) kolm luuaroosu, hõõguv süsi, kolm tilka verd.

7. „Talumees ja kratt“ ei ole rahvaluule, sest

- a) teose autor on teada;
- b) teoses puuduvad algriim ja mõttekordused;
- c) teos on lõppriimiline;
- d) salmid on lühikesed.

8. Loo moraal on kirjas järgmistes värsiridades:

- a) Nii pääses mees, kuid meie teame: sattuda võib lõksu, kui hoolikalt ei vali ratsarikkakssaamislõksu.
- b) Kui nägi tema silm ka lõpuks muud kui kulla sära, siis märkas, et ei mahu enam oma koju ära!
- c) Kui kratt teeb tühjaks pangakeldrid, see ka pole nali, see sama on mis pangarõöv – ja karistus on vali.
- d) Mis teha? Mees nüüd lonkis ringi, tuju sant ja niru – jah, aga mida muud kui enda kasuahnust kiru!

9. Selle teose puhul on tegemist

- a) ballaadiga;
- b) muinasjutuga;
- c) valmiga;
- d) jutuga.

10. Sõna *ratsarikkakssaamislõks* tähendab

- a) rikkaks saamise lõksu;
- b) ratsutamise abil rikkaks saamise nippi;
- c) kiiresti rikkaks saamise nippi;
- d) ebaausalt rikastumise lõksu.

Täidab
hindaja

2 p

2 p

2 p

1 p

2 p

2 p

1 p

2 p

Punkte kokku:

RIIKLIK EKSAAMI- JA KVALIFIKATSIOONIKESKUS
PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM EESTIKEEL JA KIRJANDUS 2010

1.2. Loe tekstid läbi ja lahenda nende põhjal ülesanded. 12 punkti

Mustad arheoloogid

Postimehe juhtkiri
24.11.2008

Muistisehuviliste entusiasmi tuleks üritada ära kasutada.

Tõenäoliselt Põhja-Eestist või Saaremaalt välja kaevatud uhkeima viikingimõõga lugu sunnib küsima, mida teha nn mustade arheoloogidega ehk inimestega, kelle huvialaks on kultuuriloolise väärtusega leidude otsimine ja loata väljakaevamine.

On ääretult kurb, et kõnealune mõök – nagu paljud sellised hinnalised esemed, mis võiksid seista uhkelt mõne meie muuseumi vitriinis ja ehk isegi täiendada meie teadmisi ajaloost – ähvardab Eestile kaotsi minna. Mustade arheoloogide eesmärgid on erinevad ning sellest tulenevalt võiks muinsuskaitstjad ka probleemile läheneda. On selge, et üks osa neist väärivad karistust, teiste entusiasmi ja informatsiooni tuleks aga tunnustada ja ühiskonna hüvanguks ära kasutada.

Varandusekütide tegevust nagu paljusid teisigi hobisid on soodustanud sisetulekute kasv ning samal ajal tehnoloogia odavnemine ja kättesaadavus. Vaid põgus pilguheit interneti annab võhikulegi

pildi, et mõne tuhande krooni eest saab hankida juba täiesti korraliku metallidetektorit. Leidude korral pakub internet ka võimalust üsna kiiresti teada saada, millega on tegemist. Sellest annavad tunnistust huvilisi koondavad foorumid ja jututoad.

Sellest, et metallidetektoritega ardejahtijate tegevus Eestis on juba ulatuslik, annab tunnistust aasta alguses kultuuriministrile saadetud 52 arheoloogi appikarje, milles nõutakse metallidetektorite keelustamist väljaspool linnade halduspiire ja majapidamiste õuealasid.

Arheoloogide mure on mõistetav, ent sääraseid radikaalsed sammud (järgmine oleks interneti keelamine) lahendust ei too. Sellest lihtsalt ei muutuks midagi, nii nagu ei ohjelda musti arheolooge praegune muinsuskaitseeadus.

Pigem tuleks püüda huviliste ringi ning nende eesmärke lähemalt tundma õppida. Kindlasti on nende seas inimesi, kes oleksid mingi uue leiukoha puhul valmis igakülgeks koostööks muinsuskaitsetega. Neid võiks riik ka teenete järgi rahaga tunnustada. Läbinisti musti arheolooge, keda kultuur huvitab ainult sel määral, kui võrd see on rahasse ümber arvestatav, tuleks aga kahtlemata karistada seaduse täie rangusega.

Ainulaadne mõök võis sattuda kalmerüüstaja küüsi

Alo Lõhmus

Tundmatu isik postitas interneti fotod tõenäoliselt Põhja-Eestist leitud muinasaegsest mõögast ja pronksehetest ning uuris nende võimalikku hinda.

Fotod, mis 29. oktoobril ilmusid internetifoorumi militaar.net ühte postitusse, hämmastasid ka kõige kogenumaid arheolooge. Roostekihiga kaetud uhke ja pikk mõök seisis ühel pildil hooletult nurka visatuna, teisel aga oli relv asetatud prügisele betoonplaadile.

Ülejäänud fotodelt tundsid arheoloogid ära muinasajast pärinevad ehted, noa käepideme kinnituse ja muud tuhande aasta vanused esemed. Kogu selle uhkuse oli üles riputanud kasutaja nimega xXx ning postituse eesmärgiks oli uurida, kui palju võiksid need esemed maksta.

Suure tõenäosusega polnud tegemist nalja ega võltsingutega, taipas pilte nähes Tallinna Ülikooli ajaloo instituudi numismaatikakogu hoidja Mauri Kiudsoo, kes kirjutas kohe järgmisel päeval muinsuskaitseametile avalduse.

«On ilmne, et need esemed on maa seest välja tõmmatud metallidetektorit abil,» leidis Kiudsoo. «Seda kinnitavad piltide peal olevad pisikesed esemekatked, mida palja silmaga mullas eristada on peaaegu võimatu. Samuti peaks kõikidele arheoloogidele olema selge, et need asjad pärinevad muinasaja lõpu-sajandite matusest.»

Sisu	Õigekiri	Sõnavara ja stiil	Ülesehitus	Punkte kokku:
23	24	25	26	

3. Mustadeks arheoloogideks nimetatakse _____

Täidab
hindaja

1 p

4. Mustade arheoloogide tegevust Eestis on viimastel aastatel soodustanud

a) _____

1 p

b) _____

1 p

5. Teksti „Mustad arheoloogid“ autori(te) arvates peaksid muinsuskaitstjad mustadesse arheoloogidesse suhtuma erinevalt:

a) _____

1 p

b) _____

1 p

6. Arheoloogid nõuavad kultuuriministrile saadetud kirjas, et väljaspool linnade halduspiire ja majapidamiste õuealaid tuleb _____

1 p

7. Muinsuskaitseaduse järgi tuleb maa seest või maa pinnalt leitud kultuuriväärtusega eseme omanikuks pidada _____

1 p

8. Kultuuriväärtusega eseme leidja peab

a) _____

1 p

b) _____

1 p

Punkte kokku:

2. osa. KIRJUTAMINE

Teine osa koosneb viiest ülesandest, mille eest kokku on võimalik saada kuni 70 punkti. Ülesannete lahendamiseks on aega ~130 minutit.

2.1. Loe tekstid läbi ning kirjuta vähemalt 200-sõnaline kirjand teemal „Tahan liigelda ohutult“. Kirjandis võid toetuda loetud tekstidele. Ülesande lahendamiseks on aega ~90 minutit (40 punkti).

Liikluskorraldust saab parandada, kui kõik seda soovivad

Peeter Oja

Postimees, 08.11. 2006

Foto ajakirjast Nädal

Eesti liikluskultuuris on kolm parandamist vajavat komponenti, mis hea tahte puhul annaksid positiivseid tulemusi: liikluskorraldus, teed ja teavitustöö.

Teede seisukorra teema ei üllata kedagi, olgu ta jalakäija või autojuht. Eesti on küll infotehnoloogiline pioneer, kuid teede pärast peaksime piinlikkust tundma. Ma arvan, et lahendus saab olla spetsialistide välja töötatud teede ehitusstrateegia kuni kahekümneks aastaks.

Olen veendunud, et massiivne teavitustöö (ja ma ei pea silmas hetkelist kampaaniat „Pane turvavöö kinni“ või „Kanna helkurit“), kuhu on kaasatud riiklikud ja kohalikud võimuesindajad ning massimeedia, toob häid tulemusi. Propageerida tuleks liikluskultuuri suunatule näitamisest kaasliiklejate (ka jalakäijate) märkamiseni ja nendega arvestamiseni. Ainult atraktiivne ja mõjus pikaajaline teavitustöö muudab inimeste hoiakuid. See kõik maksab palju, kuid tuleb siiski kokkuvõttes odavam kui kaotatud inimelu, inimese töövõimetus või varaline kahju.

Eesti on meie kõigi ühine kodu. On meie endi teha, milline see on.

Olukorrast liikluses

Indrek Sirk

Postimees, 18.01. 2010

Foto Peeter Langovits

Aastaid olime Euroopas liiklussurmade poolest punase laterna rollis: meil hukkus üle kahe korra rohkem inimesi kui Euroopas keskmiselt.

Juba 2008. aastal iseloomustas kogu maailma liikluspilti liiklussurmade järsk vähenemine, Euroopas näiteks umbes 25%.

Eestis oli 2008. aastal hukkunuid varasemast 33% vähem, Euroopas olime liiklussurmade vähenemises tublil teisel kohal. On üllatav, kuidas politsei suutis sama isikkoosseisu ja lühikese ajaga peaaegu kaks korda rohkem liiklusrikkumisi avastada. 2008. aastal avastas politsei 274 000 liiklusrikkumist. Võrdluseks – aastal 2006 oli see arv 142 000. Liikluse rahustumine oli tuntav ja keskmine kiirus Eesti teedel vähenes. 2007. aastal sai liikluses surma 196 inimest, 2009. aastal oli hukkunuid 100.

Kaks aastat kestnud intensiivne järelevalve ning karmistunud karistused on muutnud liiklejad alalhoidlikumaks. Hoolimata sellest, et palju räägitud kaameraid pole veel töösse rakendatud, on keskmised kiirused oluliselt vähenenud.

Viimastel aastatel on rajatud kümneid kilomeetreid kergliiklusteid, mis on viinud kaitsetumad liiklejad sõiduteest eemale. Majandusraskused on siiski toonud ka asulavälistele teedele rohkem jalgrattureid.

Ühtegi liiklusõnnetust ei toimuks, kui me kõik kogu aeg täidaksime reegleid. Reeglitest juhendumine peaks olema loomulik ja tavapärane.

(Tekste on eksamiülesandeks lühendatud ja kohandatud)